

Bo og –nærmiljøets betydning for utdanningsmuligheter

Hanne Eikefet Mikkelsen, Ph.d-program for helse, funksjon og deltakelse, HVL, høgskolelektor vernepleierutdanningen ved VID

Master i samfunnsarbeid, institutt for velferd og deltaking, Høgskolen på Vestlandet

Presentasjon for Rådgiverseminaret 2. november 2026

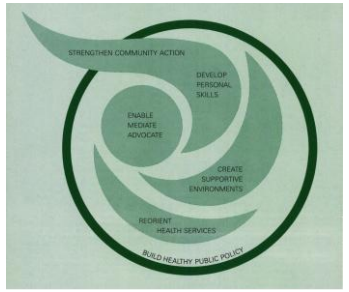
VID vitenskapelige høgskole

BERGEN KOMMUNE

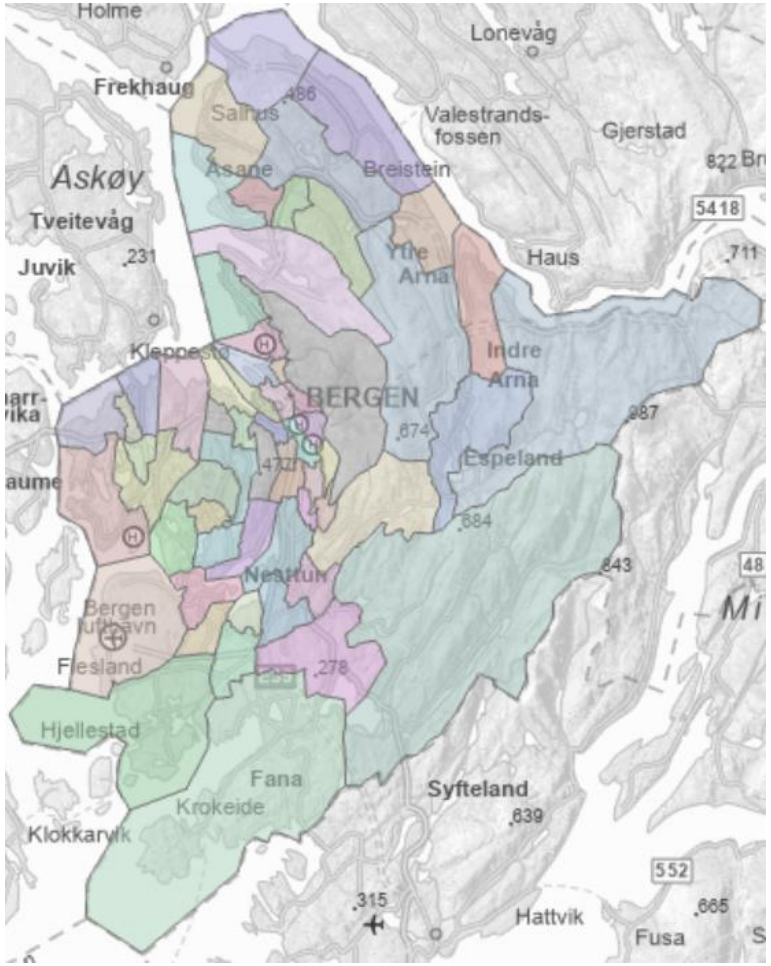
Høgskulen på Vestlandet

Videregående utdanning i et folkehelseperspektiv

- Sted og oppvekstsvilkår har betydning for unges livssjanser
- Å fullføre videregående skole øker sannsynligheten for gode liv, med stabil inntekt, stabil tilknytning til arbeidslivet, god helse og deltakelse i samfunnsliv

Ottawa-charteret (1986)

Sted	Frafallsprosent
Norge	17,8 %
Variasjoner mellom levekårssoner i Bergen	Fra 5,2 til 42, 2 %

Høgskulen på Vestlandet

BERGEN KOMMUNE

VID vitenskapelige høgskole

Nabolagsforhold med betydning for unges utdanning

- Trangboddhet
- Få tilgjengelige voksne
- Oppsøker andre arenaer for ro og faglig støtte
- Foreldre med uforutsigbart deltidsarbeid og ugunstige arbeidstider

BERGEN KOMMUNE

Høgskulen på Vestlandet

VID vitenskapelige høgskole

Utrygghet

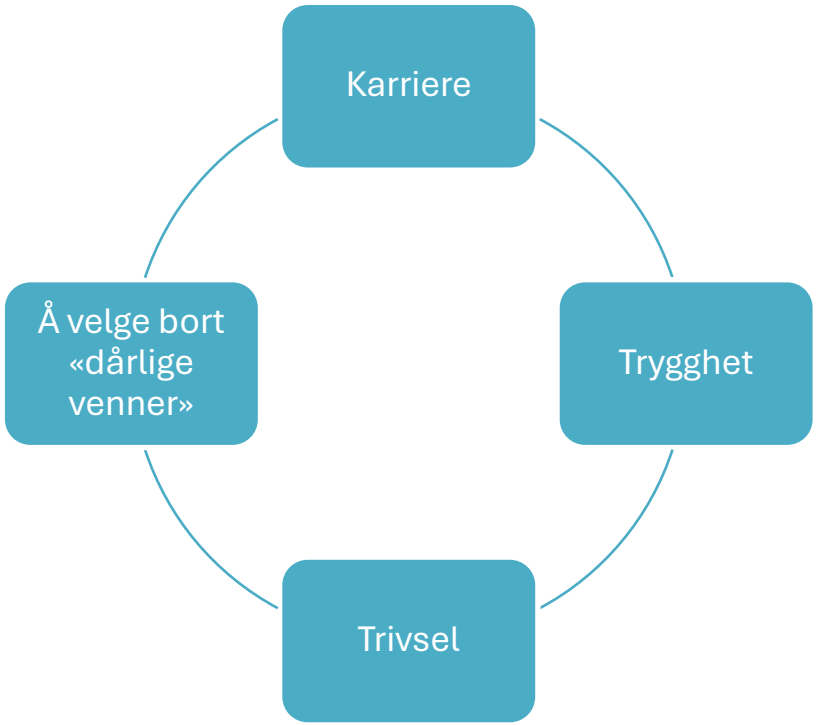
- Vold og alvorlige kriminelle hendelser
- Unngår steder og åsteder i bo- og nærmiljøet
- Bråk, uro og rasisme

VID vitenskapelige høgskole

BERGEN KOMMUNE

Høgskulen på Vestlandet

Ungdommenes utdanningsstrategier

Nordic Journal of Urban Studies
VITENSKAPELIG PUBLIKASJON
Scandinavian University Press
Volume 6, no. 3-2026, pp. 1–16
ISSN online: 2703-8866
DOI: https://doi.org/10.18261/njus.6.3.2

Hvilken betydning har nærmiljø for utdanningsmuligheter?

Ungdoms erfaringer fra områder med opphopning av levekårsbyrder sett i lys av Nussbaums kapabilitetstilnærming

Hanne Eikefet Mikkelsen
stipendiat, Høgskolen på Vestlandet
hanne.eikefet.mikkelsen@hvl.no

Rita Agdal
førsteamanuensis, Høgskolen på Vestlandet
rita.agdal@hvl.no

Mary Alise Økland
tidligere programleder Områdesatsingen, Bergen kommune
Mary.okland@gmail.com

Sammendrag
Like muligheter til utdanning er et felles mål for de nordiske velferdsstatene. Å fullføre videregående skole øker sannsynligheten for gode livsløp, med stabil tilknytning til arbeidsliv og god helse. Samtidig viser forskning at utdanningsmuligheter varierer systematisk mellom ulike bo- og nærmiljø, og i kunnskapsoppsummeringer etterspørres derfor studier av sosiale prosesser i nærmiljøet.

I denne studien spør vi hvordan ungdom erfarer å bo i levekårsutsatte områder, og hvilken betydning det har for deres utdanningsmuligheter. I semistrukturerte intervjuer beskriver 16 ungdommer dimensjoner ved bo- og nærmiljøet som øker barrierene for utdanning, som mangel på trygghet, stabilitet, rollemodeller, språk og nettverk. De anvender ulike strategier med søkelyset på henholdsvis trygghet, karriere, trivsel og å velge bort «dårlige venner». Ungdommenes erfaringer blir diskutert i lys av Martha Nussbaums kapabilitetstilnærming, som ikke tidligere har blitt brukt i studier av betydningen av nabolagsforhold for utdanning i nordisk sammenheng. Nussbaums perspektiv kan bidra til en mer helhetlig forståelse av hvilke mulighetsstrukturer ungdom trenger for å overvinne barrierer i nærmiljøet med betydning for deres utdanningsmuligheter.

Nøkkelord
sosial ulikhet, utdanning, nærmiljø, bomiljø, Martha Nussbaums kapabilitetstilnærming

BERGEN KOMMUNE
Høgskulen på Vestlandet
VID vitenskapelige høgskole

Fagpersoners perspektiver

- Trangboddhet
- Fattigdom
- Rasisme
- Alvorlige hendelser i nabolaget

Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk
Volum 12 | Nr. 1 | 2026 | s. 166–185

Fagfellevurdert artikkel

Nærmiljø, rettferdighet og utdanningsmuligheter: En studie av fagpersoners forståelse av vilkår for utdanning i områder med opphopning av levekårsutfordringer

Hanne Eikefet Mikkelsen*, Rita Agdal
Høgskulen på Vestlandet (HVL), Norge

SAMMENDRAG

Kunnskapsoppsummeringer fremhever nærmiljøets påvirkning på ungdoms utdanningsmuligheter. Likevel er det få studier som konkret viser hvordan forhold i bo- og nærmiljøet får betydning for utdanningsmuligheter og reproduksjon av ulikhet. Skolen har ansvar for skole–hjem-samarbeid gjennom konkrete tiltak, mens nærmiljøets direkte betydning for utdanningsmuligheter er lite fremtredende i politikkutforming. Gjennom intervjuer med seks lærere og to fagpersoner innen frivillig arbeid som jobber med ungdom i en norsk by i områder med opphopning av levekårsutfordringer, vil vi undersøke: *Hvordan beskriver fagpersoner bo- og nærmiljøenes betydning for utdanningsmuligheter?*

I intervjuene beskriver fagpersonene betydningen av: materielle rammer for hverdagsliv og skolegang ved uteområder og boforhold; utrygghet, stigma og normalisering; sosiale normer, foreldreroller og begrensende handlingsrom; og kompenserende tiltak og brudd i støttestrukturer. Når fagpersoner erfarer at deres virkeområde er begrenset til skole og individrettede tiltak, samtidig som forhold i bo- og nærmiljøet har stor betydning for ungdoms reelle utdanningsmuligheter, kan det være behov for endrede perspektiver og tilnærminger. Med Martha Nussbaums kapabilitetstilnærming belyses nærmiljøets rolle på en måte som knytter sammen profesjonelle praksiser, strukturelle vilkår og ungdoms kapabilitetsutvikling. Kapabilitetstilnærmingen gir et begrepsapparat som kan tydeliggjøre slike sammenhenger og danne grunnlag for mer koordinerte og helhetlige strategier.

Nøkkelord: *bo- og nærmiljø; utdanningsmuligheter; rettferdighet; Martha Nussbaums kapabilitetstilnærming; bakkebyråkrater*

BERGEN KOMMUNE
Høgskulen på Vestlandet
VID vitenskapelige høgskole

Perspektiver på nærmiljøet

Ungdommer	Fagpersoner
Unngår steder og tidligere åsteder	Litt røft
Utrygghet forstyrrer skolearbeid	De er vant til nærmiljøet
Påminnes stadig hendelser	Usikre på om ungdommene får med seg hendelser

Kunnskapsoppsummering

- Betydningen av sosial støtte
- Stedets betydning
- Politiske bestemmelsers betydning for hverdagsliv

Nordic Journal of Urban Studies | Universitetsforlaget
RESEARCH PUBLICATION
Årgang 4, nr. 1 2024, s. 1–21
ISSN online: 2703-8866
DOI: https://doi.org/10.18261/njus.4.1.1

How Do Urban Neighborhoods Influence Educational Achievement?

A Critical Systematic Review of Qualitative Studies From the Nordic Countries

Hanne Eikefet Mikkelsen
Ph.d. candidate, Western Norway University of Applied Studies
hanne.eikefet.mikkelsen@hvl.no

Rita Agdal
Associate Professor, Western Norway University of Applied Studies
rita.agdal@hvl.no

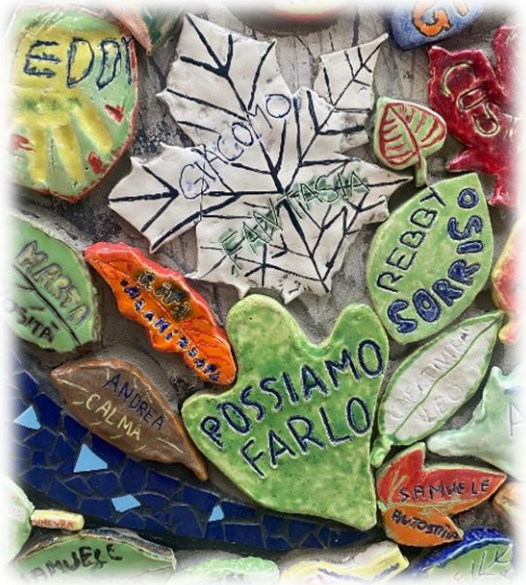
Abstract
The aim of the Nordic welfare states to provide equal opportunities permeates the discourse on access to education, starting with primary education through neighborhood schools. Education is considered a crucial resource for life chances and is closely associated with socioeconomic inequality. We conducted a critical systematic review of qualitative studies from the Nordic countries on the influence of urban neighborhoods on educational achievement. The search generated 7009 records in nine databases. Two reviewers selected the studies following the preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses (PRISMA). The 17 peer-reviewed articles that were included were evaluated using EPICURE. Martha Nussbaum's capability approach was applied to discuss the findings and contextualize the perspectives in the included articles. Findings showed three main themes influencing educational achievement: social support from neighborhood agents, the role of attachment and place reputation, and how policies influence everyday life and educational achievement. Many of the included articles describe a complex interplay between schools and neighborhoods. Perspectives on social reproduction and social capital were predominant in the articles; this may have shaped their focus. The capability approach applied in this review considers a broader range of complexity than the included articles. Nussbaum's concretization of justice as a specific list of capabilities may be helpful for decision-makers and practitioners in community work, development and planning processes, and education. We suggest that the capability approach may contribute to neighborhood development to improve educational achievements, but also that this approach needs further operationalization for it to have a positive impact in practical terms.

Keywords
Neighborhood, educational achievement, socioeconomic status, Nussbaum's capability approach, community, school

BERGEN KOMMUNE
Høgskulen på Vestlandet
VID vitenskapelige høgskole

Kapabilitetstilnærmingen etter Martha Nussbaum

- Forlengelse av menneskerettighetene
- Konkretisering av rettferdighet
- Minimumsterskel
- «Hva er en person i stand til å gjøre og være?»

Grunnleggende kapabiliteter	Utdyping og forklaring
Liv	Å leve et liv med normal lengde; ikke dø for tidlig, men før livskvaliteten er så redusert at livet ikke er verdt å leve lenger.
Kroppslig helse	Å ha god helse, ha mat på bordet og tak over hodet.
Kroppslig integritet	Å bevege seg fritt fra sted til sted, å være trygg, ikke bli utsatt for vold, og ha valgfrihet når det kommer til reproduktiv helse.
Sansing, forestillingsevne og tanker	Å kunne bruke sansene sine, forestille, tenke og resonnere på menneskelig vis; informert og kultivert gjennom tilstrekkelig utdanning. Både konkrete ferdigheter som lesing og matte, men også muligheten til å uttrykke seg på andre måter, som gjennom kunst, musikk og religion. Innbefatter å være beskyttet av ytringsfrihet og religionsfrihet.
Følelser	Å kunne ha tilknytning til andre; elske, sørge, lengte, kjenne takknemlighet og berettiget sinne. Ikke ha sin følelsesmessige utvikling ødelagt av redsel og angst.
Praktisk fornuft	Å kunne kritisk reflektere over sitt eget liv, og ha mulighet til å planlegge det slik en selv ønsker.
Tilhørighet	Å kunne leve med andre, bry seg om andre, og ta del i ulike sosiale interaksjoner. Ha empati og sette seg inn i andres situasjon. Ha selvrespekt og bli behandlet på en likeverdig måte overfor andre.
Andre arter	Å kunne leve med og med omsorg for dyr, planter og naturen.
Lek	Å kunne le, leke og ha tid og anledning til å dyrke fritidsaktiviteter.
Kontroll over egne omgivelser a) *politisk* og b) *materielt*	Å ha kontroll over egne omgivelser, både A) politisk gjennom anledningen og retten til å delta i beslutninger som påvirker ens eget liv. B) og materielt, gjennom anledningen til å eie på lik linje som andre, og jobbe på menneskelig vis; gjennom praktisk resonnering og gode forhold og gjensidig respekt til kolleger.

VID vitenskapelige høgskole

Høgskulen på Vestlandet

BERGEN KOMMUNE

Teoretiske perspektivers bidrag

- **Nussbaum:** Hva er rettferdig? Har unge reelle muligheter?
- **Freire:** Endring gjennom kritisk dialog, med ungdom og fagpersoner som likeverdige aktører

VID vitenskapelige høgskole

Høgskulen på Vestlandet

BERGEN KOMMUNE

Implikasjoner for praksis

- Forventninger til fremtiden mer preget av frykt enn av drømmer
- Lite voksenkontakt, få rollemodeller i nærmiljøet
- Karriereveiledning
- Leksehjelp
- Trygge møteplasser

BERGEN KOMMUNE

Høgskulen på Vestlandet

VID vitenskapelige høgskole

Oppsummering

- Prinsippet om utdanning for alle?
- Formelle rettigheter gir ikke nødvendigvis reelle muligheter
- Mindre mulighetsrom

BERGEN KOMMUNE

Høgskulen på Vestlandet

VID vitenskapelige høgskole

Referanser

Brattbakk, I. (2022). Foreldres nabolagstrategier for barn og unge: danne, styrke og skjerme. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, *63*(2), 102-121.
Chetty, R., Hendren, N., & Katz, L. F. (2016). The effects of exposure to better neighborhoods on children: New evidence from the moving to opportunity experiment. Am Econ Rev, 106(4), 855-902. https://doi.org/10.1257/aer.20150572
de Souza Briggs, X., Popkin, S., & Goering, J. (2010). Moving to opportunity : the story of an American experiment to fight ghetto poverty (1st ed. ed.). Oxford University Press. Faldet, A.-C., Iversen, J. Y., & Skrefsrud, T.-A. (2024). Et jevnere utdanningsløp: Reduserte forskjeller eller selvforsterkende marginalisering? *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, *10*(4). https://doi.org/10.23865/ntpk.v10.6573
Folkehelseoversikt. (2019). *Levekår og helse i Bergen*. Bergen kommune
Forbes, C., & Kerr, K. (2022). Comparing students' and professionals' understandings of neighbourhood assets. *Educational research (Windsor)*, *64*(3), 353-370.
Galster, G., & Sharkey, P. (2017). Spatial foundations of inequality: A conceptual model and empirical overview. *RSF: The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences*, *3*(2), 1-33.
Gravesen, D. T. (2015). Hvorfra? Hvorhen? Om opvækstkvarterets betydning for unges uddannelsesvalg og fremtidige livschancer. *Dansk Paedagogisk Tidsskrift*(2).
Huang, J., Van den Brink, H. M., & Groot, W. (2009). A meta-analysis of the effect of education on social capital. *Economics of education review*, *28*(4), 454-464.
Hyggen, C., Brattbakk, I., & Borgeraas, E. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering* (NOVA Rapport, Issue.
Khader, S. J. (2011). Adaptive preferences and women's empowerment (1st ed. utg.). Oxford University Press.
Kvaale-Conateh, L. A., & Jobst, S. (2024). Skolen har jo som mandat å utjevne sosial ulikhet» – lærerpraksis i en utjevningspolitisk kontekst. Nordisk tidsskrift for pedagogikk & kritikk, 10(2). https://doi.org/10.23865/ntpk.v10.5830
Lid, S., Rosten, M. G., Dullum, J. V., Hyggen, C., & Andersen, P. L. (2022). Forebyggende tiltak mot ungdomskriminalitet i Oslo kommune. Følgeforskning og evaluering.
Markussen, S., & Røed, K. (2022). Inntektsulikhet og intergenerasjonall mobilitet. In L. Kjølsrød & I. Frønes (Eds.), Det norske samfunn (8. utgave. ed., Vol. bind 2, pp. 382-407). Gyldendal.
Markussen, S., & Røed, K. (2023). Are richer neighborhoods always better for the kids? Journal of economic geography, 23(3), 629-651. https://doi.org/10.1093/jeg/lbac031
Mikkelsen, H. E., & Agdal, R. (2024). How Do Urban Neighborhoods Influence Educational Achievement? Nordic Journal of Urban Studies, 4(1), 1-21. https://doi.org/10.18261/njus.4.1.1
Mikkelsen, H. E., Agdal, R. & Økland, M. A. (2026). Hvilken betydning har nærmiljø for utdanningsmuligheter? Ungdoms erfaringer fra områder med opphopning av levekårsbyrder sett i lys av Nussbaums kapabilitetstilnærming. Nordic Journal of Urban Studies, 6(3), 1–16. https://doi.org/10.18261/njus.6.3.2
Mikkelsen, H. E., & Agdal, R. (2026). Nærmiljø, rettferdighet og utdanningsmuligheter: En studie av fagpersoners forståelse av vilkår for utdanning i områder med opphopning av levekårsutfordringer. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, *12*(1). https://doi.org/10.23865/ntpk.v12.7172
Nieuwenhuis, J., & Hooimeijer, P. (2016). The association between neighbourhoods and educational achievement, a systematic review and meta-analysis. Journal of Housing and the Built Environment, 31, 321-347.
Nordvik, V., & Galster, G. (2019). Neighborhood variation in early adult educational outcomes: The case of Norway. Die Erde, 150(2), 61-71.
NOU: 16. (2020). Levekår i byer. Gode lokalsamfunn for alle https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-16/id2798280/
NOU: 46. (1976). Utdanning og ulikhet. Universitetsforlaget.
Nussbaum, M. C. (2011). Creating capabilities: The human development approach. Harvard University Press.
Rosten, M. G., & Aarset, M. F. (2024). Du representerer, mann!» Minoritetsnorske strategier for stigmahåndtering. Norsk antropologisk tidsskrift, 35(1), 20-35. https://doi.org/10.18261/nat.35.1.3
Schwartz, A. (2014). The significance of place and pedagogy in an urban multicultural school in Sweden. Education Inquiry, 5(2), 247.
Sharkey, P. (2010). The acute effect of local homicides on children's cognitive performance. Proceedings of the National Academy of Sciences, 107(26), 11733-11738. https://doi.org/doi:10.1073/pnas.1000690107
Sharkey, P., & Faber, J. W. (2014). Where, when, why, and for whom do residential contexts matter? Moving away from the dichotomous understanding of neighborhood effects. Annual review of sociology, 40, 559-579.
Staven, H. D. (2021). Sosial kapital og grensedragninger på «vestkantens østkant» – sosial blandingspolitikk i en norsk kontekst. Nordic Journal of Urban Studies
von Simson, K., & Umblijs, J. (2021). Housing conditions and children's school results: Evidence from Norwegian register data. International Journal of Housing Policy, 21(3), 346-371.

Alle foto: Hanne Eikefet Mikkelsen

BERGEN KOMMUNE

Høgskulen på Vestlandet

VID vitenskapelige høgskole

Takk for meg!

Spørsmål? Ta gjerne kontakt:

hanne.mikkelsen@vid.no